

Елисавета САРЦОСКА

УДК: 658.3-052.3:
658.32.03.001.573

СТАВОТ КОН ПАРИТЕ И РАБОТНОТО ЗАДОВОЛСТВО НА КОМЕРЦИЈАЛИСТИТЕ

Во трудов се прикажани резултатите од истражувањето за тоа како влијае професионално формираните став кон парите врз работното задоволство на вработените во една установа што извршува финансиски работни задачи. Ставот се дефинира како предиспозиција за формирање и развивање на одредени начини на реакција врз основа на лично и социјално искуство на индивидуата, и врз неа има мотивациска улога во смисла на поттикнување, управување и поддржување во нејзиното однесување кон одредени објекти и ситуации. Дефиниции на ставот дале повеќе автори (Морган, Олпорт, Креч, Крачфилд и Балаки (според Rot и сораб., 1972). Поновите истражувања на ставот кон финансиско-материјалните средства и човековите ресурси во организациите го поврзуваат неговото значење со работното задоволство на вработените (Mc Kenna, 2000). Како појдовна точка на истражувањето беше очекувањето дека кај секој поединец, ставот кон парите се формира зависно од нивото на неговата стручна обученост да ракува со парите. Парите како објект на ставот, во литературата се сметаат за фактор на екстринзично работно задоволство поврзано со висината на личниот доход, неговата интерна и екстерна споредба како и со животното задоволство (Herzberg, 1966). За Schuster & Zingheim (1992), парите се мотиватор и награда за добро извршената работа (според Aamodt, 1999). Додека за нестручњаците парите исклучиво претставуваат награда за извршување на работните обврски како и средство за секојдневен опстанок, за стручњакот, кој ја познава вистинската вредност на парите и кој е верзиран во манипулацијата со парите (доходовно вложување, буџетирање, позајмување, штедење и др.), работата со парите води до стекнување многубројни позитивни искуства што се манифестираат преку зголемено работно задоволство. Одовде

произлегува дека работното задоволство може да се проучува преку индивидуално манифестирање на афективната, бихевиоралната и когнитивната компонента на ставот кон парите формиран при исполнување на редовните професионални и лични ангажирања во работата со парите, како што овде е направено.

Ставот кон парите е разгледуван како независна варијабла изразена преку три негови компоненти:

- афективна, со која се манифестира хедонистички (пријатен/непријатен) однос кон парите;
- бихевиорална, со која се изразува оспособеноста за манипулирање со парите на работа и во животот; и
- когнитивна, која ја изразува способноста за правилна процена на парите, и формираните знаења и мислења за парите како средство за извршување на работата и за наградување (Tang, 1995).

Работното задоволство, како афективен однос кон сопствената работа изразен преку интринзични и екстринзични работни аспекти, разгледувано е како зависна варијабла (Tang & Gilbert, 1995).

Во истражувачката хипотеза е постулирано дека доколку адекватно се формирани и развиени компонентите на ставот кон парите, тогаш тие резултираат со зголемено работно задоволство.

Методолошки дел

Истражувањето е спроведено во работната организација АД „Комерцијална банка“ - Скопје која вработува значителен број стручњаци од различни профили и со различно искуство за вршење на финансиските работи. Пригодната мостра се состои од 60 испитаници (40 жени и 20 мажи), од тоа 31 со висока и 29 со средна стручна спрема, и старосна граница од 22 до 62 год.

Независната варијабла (став кон парите) - беше мерена со адекватна потскала преземена од Новата скала на ставот кон парите, на авторот Tang (1999). Таа содржи 58 искази од кои 10 се однесуваат на афективната, 14 на бихевиоралната и 34 на когнитивната компонента на ставот кон парите. На неа ѝ е придодадена и 5-степенa скала на согласност со опсег од 1 (целосно не се согласувам) до 5 (целосно се согласувам). Скорот на секоја варијабла се добива како просек на сумата поени на соодветните искази, при што поголем скор означува и поголем степен на дадената варијабла.

Зависната варијабла (работно задоволство) - е мерена со погоден избор од 20 искази од Минесота скалата прикажана во Новата скала на ставот кон парите, од кои 12 се однесуваат на интринзично и 8 на екстринзично задоволство како и 5-степенa скала за процена на задоволството од 1 (сосема незадоволен) до 5 (целосно задоволен).

Cronbach α коефициент за потскалите на афективната, бихевиоралната и когнитивната компонента на ставот кон парите е .84, .89 и .82, додека за скалата на работно задоволство .93.

Резултати

Во табелата 1 се претставени резултатите од дескриптивната статистика.

Табела 1. Аритметичка средина и стандардна девијација за истражуваните варијабли

Варијабли	Аритмет. средина	Станд. девијација
Работно задоволство	3.7092	.4018
Афективна компонента	3.6517	.5628
Бихевиорална компонента	3.4988	.5907
Когнитивна компонента	3.3289	.4120

Во табелата 2 се претставени корелациите помеѓу истражуваните варијабли.

Табела 2. Корелации

Варијабли	Работно зад.	Афект. ком.	Бихев. ком.	Когнит. ком.
Работно зад.	1.000	.252	.370**	.256*
Афект. ком.	.252	1.000	.213	.452**
Бихев. ком.	.370**	.213	1.000	.494**
Когнит. ком.	.256*	.452**	.494**	1.000

* $p < .05$ ** $p < .01$

Во табелите 3, 4 и 5 се претставени резултатите од регресивната анализа и значајноста на коефициентите на детерминација и регресија.

Табела 3. Резиме на регресивните модели

Модел	R	R ²	Приспособен R ²	Станд. греш. на проц.
1	.410	.168	.124	7.5224
2	.410	.168	.139	7.4569
3	.370	.137	.122	7.5313

Модел	Статистика на промената				
	Промена на R ²	Промена на F	df ₁	df ₂	Значајност на F
1	.1680	3.783	3	56	.015
2	.000	.012	1	58	.913
3	-.032	2.163	1	59	.147

Модел 1. Предиктори: Когнитивна, афективна, бихевиорална компонента

Модел 2. Предиктори: Афективна, бихевиорална компонента
Модел 3. Предиктор: Бихевиорална компонента
R Мултипла корелација
R² Коефициент на мултипла детерминација

Табела 4. Анализа на варијанса

Модел	Сума на квад.	df	Просек од квад.	F	Значајност
1 регресија	1.605	3	.535	3.783	.015
резидуал	7.922	56	.141		
вкупно	9.527	59			
2 регресија	1.604	2	.802	5.768	.005
резидуал	7.924	57	.139		
вкупно	9.527	59			
3 регресија	1.303	1	1.303	9.189	.004
резидуал	8.224	58	.142		
вкупно	9.527	59			

Табела 5. Коефициенти

Модел	Нестанд. коефициенти		Станд. коеф.	t	Значајност
	B	Станд. греш.	Бета		
1 (конст)	2.425	.442		5.486	.000
Афскт	.125	.098	.176	1.286	.204
Бихев	.220	.095	.324	2.312	.024
Когнит	1.643E-02	.150	.017	.110	.913
2 (конст)	2.447	.390		6.268	.000
Афект	.130	.088	.182	1.471	.147
Бихев	.225	.084	.331	2.678	.010
3 (конст)	2.829	.294		9.608	.000
Бихев	.252	.083	.370	3.031	.004

Дискусија

Наодот дека истражуваните варијабли се натпросечни, (според табела 1, афективната, бихевиоралната и когнитивната компонента како и работното задоволство имаат повисока вредност во споредба со теоретската просечна вредност која изнесува 3) е во согласност со претпоставката дека кај комерцијалистите во работата со парите, формираниот став кон парите изразен преку неговите три компоненти, резултира со зголемено работно задоволство. Добиениот наод соодветствува со резултатите за поврзанооста на ставот кон парите со интринзичните и екстринзичните аспекти на работното задоволство (Tang & Gilbert, 1995). Работното задоволство позначајно е поврзано со бихевиоралната компонента одошто со афективната и когнитивната компонента (врз основа на табела 2). Во табелата 3 е претставено дека помеѓу регресивните модели, првиот кој ги вклучува сите три компоненти на ставот кон парите и вториот модел кој ги вклучува афективната и бихевиоралната компонента објаснуваат 16.8%, а третиот модел кој ја вклучува бихевиоралната компонента објаснува 13.7% од варијансата на работното задоволство. Од табелата 4 се гледа дека коефициентите на детерминација на сите три модели се значајни, а од табелата 5 произлегува дека регресивниот коефициент е значаен само за бихевиоралната компонента. Ова наведува на заклучокот дека значајната изразеност на бихевиоралната компонента е резултат на тоа што кај комерцијалистите постои јасно изразена тенденција за манипулација со парите како на работа така и во секојдневниот живот. Со ова е потврдена истражувачката хипотеза само делумно и тоа само во однос на бихевиоралната компонента. Адекватно формиран и развиен бихевиорален став во манипулација со парите како резултат на организациската приврзаност и потребата за постигнување, добиен е во истражувањето на Сарџоска (2001). Додека за развивање на когнитивната и афективната компонента кај вработените комерцијалисти, неопходно е од страна на менаџментот во работната

организација да се спроведат одредени мерки во развојот на објективен систем на плати и адекватно наградување според постигнатите работни резултати.*

(Рецензент: Проф. д-р Томе Николоски)

Литература

1. Aamodt, M. G. (1999). *Applied Industrial/organizational psychology*-3rd ed. Wadsworth Publishing Company.
2. Mc Kenna, E. (2000). *Business Psychology and Organizational Behaviour*. Psychology Press Ltd.
3. Rot, N., Ahtik, M., Havelka, N., Jezernik, D., Stojić, Lj., Štajnberger, I., Bihali-Gavrin, I., Peršić, B., Supek, R. i Zvonarević, M. (1972). *Socijalna psihologija*. Beograd. Rad.
4. Sardzoska, E. (2001). Stav prema novcu i komponente stava kao funkcije potrebe za postignućem i organizacijske lojalnosti. *Sažeci priopćenja*. 15. Psihologijski skup. Zagreb, 13-15.12.2001.
5. Tang, T.L.P.& Gilbert, P.R. (1995). Attitudes toward money as related to intrinsic and extrinsic job satisfaction, stress and work-related attitudes. *Personality and Individual Differences*, 19, 327-332.
6. Tang, T.L.P. (1995). The Development of a short Money Ethic Scale: Attitudes toward money and pay satisfaction revisited. *Personality and Individual Differences*, 19, 809-817.
7. Tang, T.L.P. (1999). New Money Ethic Scale. *Cross cultural study*. (Меѓународно истражување во текот на кое од Р. Македонија учествува авторот на овој труд).

* Во трудот се презентирани делумно резултати од научно-истражувачкиот проект кој е финансиран од Министерството за наука на Р. Македонија од 2001 год.

SUMMARY

Elisaveta SARDZOSKA

ATTITUDE TOWARD MONEY AND JOB SATISFACTION AMONG COMMERCIALISTS

This study presents the research results about an impact of a professional created attitude toward money on the job satisfaction among 60 employees in one institution which activity includes financial jobs. Between three attitude's components toward money, significant expression was found for behavioral component in comparison with affective and cognitive component, due to clearly expressed tendency for money manipulation among commercialists. For job satisfaction's enhancing, subsequent development of affective and cognitive component of the attitude toward money, was proposed.

Key words: job satisfaction, attitude toward money, affective, behavioral, cognitive component